

Bağımsızlık ve Demokrasi Mücadelesinde **halkevi**

- Ekonomik yorum
- Bedrettin Cömert
- Tiyatro III
- Halkoyunlarına İlişkin
- Sosyalist Gerçekçilik
- Çocuk derken yazın

SAYI : 8

HALKEVLERİ YAYIN ORGANI

TEMMUZ 1979

başyazı

Halka Kalkan Eller ve İpekeçi olayı !

Bugün emekçi halkımız, tüm yurtsever ve devrimci fasizmin alçakça ve kanlı saldırılarıyla karşı karşıyadırlar. Mücadele, bu saldırıya boyun eğmeyen gerçek yurtseverlerle fasizmin resinç ve sivil kanlı elleri arasında; namusla namussuzluk, yurtseverlikle hainlik, haysiyetle alçaklık arasındaki bir mücadele olarak sürüyor. Bu alçakça saldırılar ülkenin her tarafında öğretilen, öğrenen, işçi, memur tüm yurtseverlere karşı gittikçe yaygınlaşarak kazanıyor.

Yaşadığımız bu süreç fasizmin ideolojisini yarattığı, insan tiplerinin, evrensel yanlarını birkez daha gözlemlemeye fırsat tanıyor.

İpekeçi cinayetini gerçekleştiren faşist katil Ağca ile Raytaş yangınında Nazi'lerce kullanılan Van der Lubbe'nin sonuçta birliktelikleri nokta maddesi olmaktan öteye gidememeleri bu savı doğruluyor.

Yaşadığımız toplumsal yapı bu meseleleri içinde üretmektedir. Sosyal yaşam farklılığı, eğitim öğretim ideoloji vb. nedenler Ağca'lara yeni kan taşıyacaktır. Ve faşist ideoloji bu oluşan insan potansiyelini yeniden biçim kazandırarak işi sürürecektir. İnsan hayatına değer vermemeye, toplumsal çelişkileri anlayamama, kendi iç psikolojik sorunlarını çözememe konumunda insanları, örgütleyecek olan faşist hareket, kendi siyasi programı içerisinde bu meseleleri şu veya bu şekilde kullanacaktır.

Abdi İpekeçi faşist hareketin eylem programında boy hedefi seçilmiştir. Yaratacağı etki önceden saptanmış ve uygulanmaya konulmuştur.

OLAYA İLİŞKİN NELER SÖYLENDİ VE YAZILDI!

Katili zanlısı Ağca basın mensuplarına gösterildikten sonra basında birbirinden görece farklı yazılar çıktı.

Başbakan Bülent Ecevit «katillere arka çıkanlar kurtulamaz»

«... ülkenizde bu katillere günü geldiğinde siz kurtarıcı diyenler bulunsa gerektiler. Hükümeti düşürecekmiz gibi göstererek bu canilere moral vermiş çalıncıların bulundukları açıktır» sözleri camiyet müdürü Kozakçıoğlu'nun demecini tamamlıyordu. «... tetli çekenler yakalandı, sıra azmettirilerde.» Başsavera'da, İpekeçi cinayetinin ardından örgütün bildirilmesini istedi.

Bir çember daralıyor gibiydi, Abdi İpekeçi'yi, Doğan Özü, Bedrettin Cömert'i, Orhan Yavuz'u öldüren cinayet şebekesinin varlığı konuşulmaya başlanmış, yüzlerce binlerce insanın canına kıymış Kahramanmaraş'da insanlık dışı uygulamalar gerçekleştirilmiş bu cinayet şebekesinin ipiği pazara çıkıyordu.

Ağca ve cinayette kendisine yardımcı olan Yavuz Çaylan'ın basının önünde suçlarını itiraf etmeleri olayını günlük basın isteği gibi yorumlanıyordu.

Tercüman gazetesi, Ağca'nın Abdi İpekeçi'yi sömürü düzenine karşı olduğu için öldürdüğünü yazdı. Hergün «Abdi İpekeçi'nin katil zanlısı sanık yakalandı» başlığıyla, 13 Temmuz 1979 da üst başlık olarak, sanığın hadesine montaj yapılmıştır», «cinayetin esrar perdesi bir türlü kaldırılamadı» büyük başlığıyla veriyordu.

Son Havadis ise «İpekeçi'nin katili acıyıp bir adam başlığını kullandı. Son Havadis'e göre Ağca «Ne sağcı, ne de solcu.» Hürriyet Gazetesi «Ne sağcı, ne solcu, düzeni karsın» üst başlığını sepekerin, Milliyet Gazetesi «Ağca: İpekeçi'yi bu düzeni savunduğu için öldürdüm» büyük başlığına yer veriyordu.

Cumhuriyet Gazetesi ise haberi ihtiyatlı verdi. «Hadelerde MHP'nin de adı geçiyor.»

Anadolu Ajansında İstanbul Emniyet Müdürü'nün de yapılan açıklamaları ve itirafına ilişkin ilk haberini MHP sözcükleri geçtiği için iptal ediyordu.

(Devamı Sf. 2'de)

Faşist Saldırıları Yurt Dışında da Lanetleniyor

Türkiye'de devrimci, demokrat ve yurtseverlere karşı saldırıların gittikçe artan boyutlara ulaşması zaman zaman yurt dışındaki yurttaşlarımızın da protesto gösterileri düzenlemelerine neden oluyor. Almanya'da, Fransa'da, İngiltere'de, Hollanda'da, Belçika'da vd. Avrupa ülkelerinde çalışan Türk uyrukları işçi ve öğrenciler, sık sık bu tür eylemlerde bir araya geliyorlar. Yıgınsız anti-faşist gösteriler biçiminde oluşan bu eylemleri diğer geri bırakılmamış ülkelerden Avrupa'ya gelmiş yabancı işçiler de bildirilerle ya da katılarak destekliyor. Tür-

kiye'deki katliamları lanetliyorlar.

Türkiye'deki cinayetlerin faşistlerin bir çoğunun yurt dışına kaçırılmaları, bu arada pek çoğunun Almanya'da sığınması ve cinayet eylemlerini sürdürmeleri, Avrupa ülkeleri kamuoyuna da tepki görüyor. Birçok kuruluş, sendika ve dernek katil Türk faşistlerinin ellerini kollarını sallayarak aralarında dolayımını istemediklerini, bu katillerin bir an önce yakalanarak tarafız yargı organları karşısına çıkarılmaları doğrultusunda sık sık basın bildirimleri yayınıyor, demokras ve yurt-

sever Türk işçi ve öğrencilerinin yanında olduklarını açıklıyorlar. Bu arada Türk işçilerinin kurdukları derneklerin yayınladıkları gazete ve dergilerde, bu katillerin adları açıklanmasına, resimleri basılmasına katıldıkları saldırı eylemlerinin sıralanmasına rağmen bu ülkelerdeki Türk makamlarından hiçbir tepki gelmiyor.

Fotoğrafia, Fransa'nın başkenti Paris'in sokaklarında son zamanlarda sık sık sahne olduğu, «Türkiye'deki Faşist Katliamları Protesto» gösterilerinde, Türk yurtseverleri görülmüyor. ■

NICARAGUA'DA HALK KAZANDI

Nicaragua halkının karlı direnişine daha fazla dayanacağına inanan dikta-tör Anastasio Somoza Debayle, önceden ABD topraklarında yaptırması olduğu saray küçüğü villasına sığındı. Diktatör, ABD'ne ayak bastığında gazetecilere verdiği kısa demecinde «halkın selameti için ülkeyi terk ettiğini» söyledi. Anımsanacağı gibi devrik İran şahı da ülkesinden ayrılarak aynı yere biraz daha değişik sözcüklerle ifade etmişti. Gerç bırakılmamış bir Orta

MİSK Katilleri besliyor

Milliyetçi İşçi Sendikaları Konfederasyonu (MİSK) eğitim ve kültür sitesinde geçtiğimiz hafta patlayan bombadan sonra yapılan geniş aramalarda, MİSK'in hapisanede adam öldürme, silahlı gasp, ırza geçme gibi suçlardan hüküm giymiş üyelerine para yardım, yaptırma dair belgelerin ele geçirildiği Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün, Ankara Sıkıyönetim Mahkemesine gönderdiği bir yazıda kaydedilmiştir. Üyesi işçilerden toplamı 649 bin 167 lirayı faşist katillere dağıttığı belgelenen MİSK'in genel başkanı Ömer

Toprak Reformu Sahte mi?

Danıştay'ın 1757 sayılı kararına Urfalı'da, Toprak ve Tarım Reformu Yasası doğrultusunda girilen kamulaştırma yeri durdurulmasından sonra, reform üzerine çelişik tartışmaların gündeme geldiği görülmüştür. Kamulaştırılan toprağın hazine arazisine geçmesi ve yeni sahiplerine de devlet eliyle geçmesine karşın Danıştay'ın kararı ardından eski sahiplerince yeniden ekildiği ve bu toprakların kamulaştırma bedellerinin eski sahiplerine ödenmeye devam

Yeraltı Maden - İş

DISK'e bağlı yeraltı Maden-İŞ (Türkiye Yeraltı ve Yerüstü Devrimci Maden İşçileri Sendikası) sendikası **Başın Yayın Dairesi'nin** gazetesine göndermiş olduğu, 11.7.1979 tarihli ve 979/17 sayılı Haber Bülteni'nde yeraltı maden işçilerinin durumu şöyle demektedir :

«Ateş tuğlası hammaddesinin üretildiği Simerbank/Ateş Tuğlası Müessesesi'ne bağlı Tarlaağı Şiferton İşletmesinde çalışan işçiler sarı sendika çemberini kırarak DISK /Yeraltı Maden-İş üyesi oldular. Bu gelişmeler karşısında daha işçilerin istifa etmesinden iki gün geçmeden saldırılar başladı. İşçi düşmanları sarı sendikaya karşı muhalefeti örgütleyen, bu mücadelede önde yürüten, koşturan işçi arkadaşlarımızın işinden evine dönerken baskıldılar.

Bu insanları bu kadar korkutan neydi? Neydi?, bu işçi düşmanlarını saldıranlaştıran, ağzlarından salyaları akar duruma getiren?

Açık, her şey gün gibi açıktır. Bu işçi düşmanları koca Zonguldak Havzası'nda kurdukları düzenin bozulacağından, istedikleri gibi işçileri güdemeyeceklerinden korkuyorlar. Onlar devrimci sendikal anlayışa hayata geçiren, her geçen gün yeni, yeni yerler işçi sınıfının mücadele bayrağını açan ve yükselen Yeraltı Maden-İş'e işçilerin toplanmasından korkuyorlar. Bugüne kadar sözleşmeden, sözleşmeye yararlara uğradıkları işçilerin, kazanmış haklarını gasp ettikleri insanların patroolardan ve sarı sendikadan somcaıkları hesaptan korkuyorlar. Bugüne kadar işçilere yaptıklarını ve çektirildiklerini düşündükçe korkuları artıyor. Aynı zamanda bu, bölgedeki faşistler de çok terdihin ediyor.

İşyerinde yetkili sarı sendika, **Türkiye Maden İşçileri Sendikası** artık Şiferton'da yerinin olmadığını biliyor. Ve yine herkeşçe bilinen bir gerçek de bu sendikadan **Zonguldak Maden İşçileri Sendikası (ZMİS)** tarafından korunduğu, bestendiği, Şiferton maden işçileri bölge olarak, 45 bin işçinin çalıştığı Amasra Müessesesi ile 60 bin Zonguldak maden işçisinin ortasındadır. Bu konumda olan Şiferton işçilerinin işçi sınıfının devrimci mücadelesinden öğrendikleri ve kavradıklarıyla atacakları her adım tüm Zonguldak Havzası'ndaki maden işçilerine örnek olacaktır. Onlar yoğun baskı ve çok ağır ekonomik koşullar altında sürdürdükleri yansızlar için doğru çözüm yolunu görmüşlerdir. Bu yolda yürümeye başlamışlardır. Ve onlar bu karar, üzerlerine yoğun saldırı ve yıldırma hareketlerine girişileceğini bilerek aldılar...»

Fotoğrafta Yeraltı Maden-İş'in bir başka işyerinde başarıyla sonuçlandırılmış direnişte kararlı işçiler görülüyor.

Misk

Faruk Akıncı, eğitim ve kültür sekreteri ve bomba yapıldığı saptanan sitemin yöneticisi 20 Temmuz günü Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından gözaltına alınmıştır.

MİSK Muhasese Müdürü Şakir Dağdeviren'in evinde yapılan aramada ele geçen bir ajandada, para yardımının hangi kişilere, hangi kuruluşlar aracılığıyla yapıldığı ve tutarları konusunda detaylı bil-

giler bulunmuştur. Esat Büttin, Mustafa Sami Barshan, Türkmen Onur, Muzaffer Şahin, Faza, Örtaz, Muhsin Yazıcıoğlu adlı kişilerin ve Devlet İstatistik Enstitüsü, Ükü Ocakları, Ükükü İşçiler Derneği, Güleren ve Balgat Büyük Ükükü Dernekleri ve Sivas Ükükü İşçiler Derneği gibi kuruluşların ajandada adı geçtiği bildirilmiştir. ■

İki yıl önce faşist saldırı sonucu bıçaklanarak yaralanan İşçilik Halkodası üyemiz Mehmet Ali KUL'u 14 Haziran 1979 günü yitirdik.

Anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

Yeraltı Maden İşçilerine

Yüzünüz beziyor babam
Savaşta nefes yüzüne
Her gün yeniden doğarken
Yeraltından yeryüzüne

Gündüz eder geceleri
Toprağın diğer yüzüne
Gözler tanıyı tavanda
Çökmezse eğer yüzüne

Tel gelir «oğlum var» diye
bakmadan meğer yüzüne
Bin metre göçükte babam
Taşları giyer yüzüne

Topların tüm emekçiler
bakar can - ciğer yüzüne
Aşar varolan ölçüyü
Biçilmez değer yüzüne.

A. Turgut ÇELİK

Toprak Reformu

edildiği bildirilmektedir. Bugüne değin 800 bin dönümü kapsayan 900 dosya hakkında Danıştay yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.

Öte yandan Başbakanlığa bağlı Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığında halen çalışan 982 kişinin büyük bir çoğunluğunun ülkücü MHP'iler olduğu bildirilmiştir. Ecevit Hükümeti döneminde sözleşmeleri uzatılan bu kişilerden 18'inin, geçtiğimiz seçimlerde MHP merkez kontenjanından milletvekili adayı oldukları saptanmıştır. Yüksek dereceleri arasında yer alan ve adları ilgili resmi gazetede yayımlanan MHP'iler şunlardır: Metin Kumral, Hüsnü Poyraz, Azmi Demiral, Gün gör Ertaşan, Kaya Güngör Aykent, Mustafa Kürküt-Batıpler, İsmet Aydın, Mustafa Yalvaç, Kemal Bozkurt, Ahmet Avcı, Namık Kemal Zeyrek, Fethi Kafalılar, Aptullah Hacı Toplu, Satılmış Erdal, Nuri Karakuş, Abamışlim Kocaay, Cafer Kurtuluş, Ömer Öztürk.

BAŞYAZI

Katli Ağca ise ifadesinde «... tabancayı Akasray'a düdükten sonra MHP II binasında bulunan Mehmet Sener'e teslim ettim» demiştir.

Abdi İpeçki'yi öldüren Mehmet Ali Ağca'ya cinayetin işlenmesinde yardım eden Yavuz Çaylan ise şunları söylemiştir.

«..... Akasray'a geldik. Ben otuyu park ettim. MHP II binasında televizyon bulunan odaya çıktım. Mehmet Sener ile Mehmet Ali Ağca odada oturuyorlardı. Bu işi planlayan, Mehmet Sener ile Mehmet Ali Ağca'dır.»

ABDİ İPEKÇİ OLAYINDA SESSİZ VE EYLEMSİZ

KALINMA FAŞİZME HİZMET EDER!

Faşizmin cinayetleri karşısında susmak, öncelikle faşizme cesaret veriyor. Sessiz köleler haline gelmek istemiyorsa bütün yurtseverler, demokratlar, devrimçiler faşizmin meydan temizelemek politikasına karşı durmalıdırlar.

Emperyalist-faşist gizli servislerinin, terör sebekelerinin ülkemizdeki dayanakları kurutulmalıdır. Emperyalizm çöğemeliğini sürdürmede ülkemizde yarattığı suç örgütleri-şi kullanılmaktadır. Karanlık şemsiyesini faşist örgütlenmeler yaparak korumaktadır. Bu gizli açık suç örgütleri ekonomik/toplumsal yaşamda beslenecek damatları bulmuşlardır.

Emperyalist-faşist odakların kanlı planlarının yuvası ve destekçisi siyasal örgütlerin hesap vermesi yönünde verilecek çabaların, faşizmin yenilmesi uğrunda sürdürülecek mücadelelerin parçası olarak değerlendirilmeleri gerekir. Halk düşman faşist güçlerin terör ve saldırıları açığı çıkarılmab, alçakça düzenlenen katliamların hesabı sorulmalıdır. ■

«Bakırköy Halkevinin kapatılma gerekçesi açıklanmalıdır»

İstanbul, Bakırköy Halkevi'nin kapatılma kararına ilişkin bir açıklama yapan Bakırköy Halkevi Başkanı Hasan Çelikel, «aramalarda hiç bir suç unsurunun bulunmamasına karşın Halkevinizin kapatılması çok anlamlıdır» demiştir. Çelikel açıklamasında özetle şöyle demiştir:

«11 Haziran günü üç üyemizin ölümü, ikişi ağır beş üyemizin yaralanmasına yol açan bombanın dışardan atılmayıp, Halkevi üyelerince olay yerine getirildiği iddiası hiçbir somut delille dayandırılmamıştır. Sıkıyönetim Adli Mü-

savirliğinin ve Askeri Savcılığın elinde, bombanın Halkevine ölen üyelerce getirildiğine dair hiçbir kanıt yoktur. Ayrıca, bombayı dışardan atan kişileri gören tanıklar vardır. Sanki ispat edilen Ahmet Taytan'ın tutuklanmasına gerek görülmemiştir. Halkevi'ne yönelen yoğun baskıların nedeni açık değildir. Halkevinde sık sık yapılan aramalarda, hiçbir suç unsuru bulunmamasına karşın Halkevinizin kapatılması çok anlamlıdır. Kapatılma gerekçesi somut nedenlere dayandırılarak açıklanmalıdır.»

DÖRTLÜKLERİN DİLİYLE

Tahran'da dilberler kaşlarla ayı çizmişler
Gözleriyle esrarlı bir dünyayı çizmişler
Küstürmüş Süreyya'yı Şah'ın bu Acem Mülkü
İran fincanına Farah Diba'yı çizmişler.

Halk sarayı beslemiş her gün akan kanyola
Ozanlar alkış tutmuş bütün heyecanyola
Azeri dilberleri bembeyaz gerdanyola
Mutlu azınlık için karlı yaylayı çizmişler.

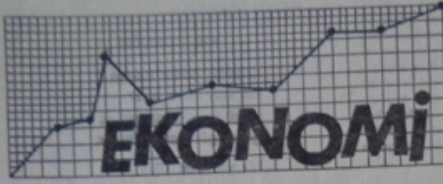
A. Turgut ÇELİK

Nicaragua

Amerika ülkesi olan Nicaragua, yaklaşık yarı yüz yıldır Somoza ailesinin çiftliği görünümündeydi. Ülkede tarım ve sanayi kesimindeki birçok üretim birimine Somoza ailesi ortaklı. Ayrıca ülkedeki birçok yabancı kökenli bankada da, Somoza ailesinin büyük miktarlarda hisseleri vardı. Yurt dışında da birçok yatırım yapan Somozalar, varlıklarının önemli bir bölümünün de beraberlerinde kaçırması başardı.

Nicaragua'nın Leon kentini kendilerine geçici başkent

seçerek çalışmalarına başlayan, geçici «Ulusal İmar Hükümeti» (Geçici Hükümet Cuntası) düzenlediği ilk bastır toplantısında «ulusal muhalefatin teslim olduğu» nu, bunun «iç savaşın sonu demek olduğunu» söylemişlerdir. İki marksist, iki dincil muhalefekar ve bir sol eğilimli aydeden oluştuğu bildirilen beş kişilik Cunta üyelerinin adları şöyledir: Sergio Ramirez, Daniel Ortega, Violeta de Chamorro, Alfonso Robelo ve Moises Hassan. (Özellikleki sayı için, Nicaragua üzerine bir inceleme hazırlanmaktadır) ■

Ülkede yaşanan ekonomik, politik ve toplumsal krize egemen sınıflar tarafından çeşitli çözümler arandığı herkesce bilinen bir gerçek. Toplumsal muhalefet, şimdilik sıkıyönetim uygulamasıyla azaltılmış görünüyor. Doğal ki bu görünüm tamamen sürdürülmesi olduğu anlamına gelmez. Politik düzeyde görülen bunalmışlar ise TUSİAD'ın yakıtlar uyandıran duyurularından sonra, çeşitli dalgalanmalar getirmiş ve en azından kısmi senato seçimlerine dek biraz olsun sakinleşmiş gibi. Son günlerde, toplumun en fazla dikkatinin çektiği olaylar, çeşitli yayın organlarının da çabasıyla, ekonomik olaylar, Mısır Ekiliği'nin basılması ve Abdî İpeky'nin katil zanlısının yakalanması dışında tüm haberler ekonomik darboğazın aşılması doğrultusunda atılan adımları kapsıyor.

Türkiye ekonomisinin döviz darboğazı dışındaki enflasyon, işsizlik, tüketim malları kıtlığı ve petrol sıkıntısı gibi sorunları arttırık yapılaşmış olgular. Bunların tümü, birbirlerinin etkileyen, neden-sonuç ilişkisiyle açıklanabilecek denli karmaşık ilişkiler bütünüdür bir somut. Tüm bu sorunların temelinde ise Türkiye'nin tüm geçmişiyle kapıya kapanmış bir bağışlılık zinciri yatıyor. Bu temelin üzerinde yükselen sınıflar ve sınıflararası ilişki ve gelişmeler açıkladığı, şu anda içinde bulduğumuz durumun nedenleri ortaya çıkıyor.

Türkiye'nin içine girmiş olduğu ilişkiler iktidarların değişmesiyle birlikte yalnızca biçimsel değişiklikler gösteriyor. Söz gelimi Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, Uluslararası Ekonomik Kalkınma için İşbirliği Örgütü (OECD), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) vb. Uluslararası emperyalist örgütlerle ilişkiler ve bu ilişkilerde hergün gözlemlediğimiz gelişmeler ülkenin sınıfsal yapısına koşut bir durum yansıtıyor. Özellikle IMF ile uzun zamandan beri süren görüşmeler, 19 Temmuz'da niyet mektubunun onaylanması ile belirgin bir rahatlama getiriyor. Ancak olayı incelediğimizde, ekonomik darboğazın atlatılmasını sağlayacak kredi ve borç erteleme anlaşmalarının arkasında çok önemli ödüller verildiği göze çarpıyor.

IMF ile anlaşmanın diğer yardımları çorap söküğü gibi getireceği beklentisi ülke ekonomisinin denetimini büyük ölçüde dış güçlere bırakmaya getiriyor. IMF tarafından önerilen; KİT'lerin finansmanının ürünlerine zamlı sağlanması, Türk parasının değerinin düşürülmesi, kamu harcamalarının kısarak özel kesime daha çok kaynak sağlanması, yabancı sermayenin eskisinden daha çok alanlara yayılması hemen uygulamaya konuyor. Merkez Bankası tarafından kamu kesimine açılan krediler oran olarak düşerken (mutlak olarak da, TMO ve Tarım Satış Kooperatiflerine açılan krediler) özel kesim kredileri arttırılıyor. KİT ürünlerine yapılan zamlar, % 2 - % 9 oranları arasında yapılan soz. devalüasyon, öneriler doğrultusunda çıkartılan kararnameyle en somut örnekler. Enflasyonu önlemek için IMF tarafından önerilen tüketim, kamu, yatırım harcamalarının kısılması bir ölçüde gerçekleştirilmeye birlikte ekonominin yapısı gereği hedefe ulaşmıyor. Öteden beri belli bir tüketim içinde koşullandırılmış toplum, birdenbire «savurganlığa paydos» kampanyasıyla karşı karşıya getiriliyor.

Bir yandan döviz darboğazının üretiminin durdurduğu ürünlerin yokluğu ya da kıtlığı, bir yandan Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) petrole yaptığı zam, «savurganlık» diye nitelenen tüketim alışkanlığını ortadan kalkmaya zorluyor. Bilişli bir politika sonucu geliştirilen karayolu taşımacılığı, böylesi bir ortamda artık iyice «lüks» bir duruma geliyor. Buna karşın, montaj niteliğinde üretim yapan kesimlerin ürünlerine yerli pazarı daraltacak zamlar, resim kanalları yapılıyor. Benzin ve akar, yakıt tüketiminin en aza indirgenmesi için 'karne' vb. sistemler geliştiriliyor. Tüm bunların içinde en otumlu uygulama, «primli kur» sayesinde şimdiki dek görülmemiş miktarlarda işçi dövizinin ülkeye akması. Ancak ekonominin yıllardır verdiği ödemeler dengesi açığı, dışalım-dış satım dengesi, sağlanan bu dövizlerin yararlarını oldukça azaltıyor.

Bu arada vurgulanması gereken bir diğer olgu da 31 Mayıs'tan bu yana bir türlü gerçekleştirilemeyen OECD ülkelerinden yardım konusu. IMF ile varılan anlaşma zeminde birbirini ardından bu kredilerin açılmasını sağlıyor. Ayrıca Uluslararası Yatırım Bankası (BİS), Dünya Bankası, Bankalar Konsorsiyumu vb. ile yapılan ya da gerçekleştirilmeye çalışılan kredi ve borç erteleme anlaşmaları sözkonusu. Tüm bunların karşılığı olarak verilen ödüller ise, kabul edilen faiz yükü ve uygulama önerilerinin yerini getirilmesi. Ancak burada, diğer iktidarlardan farklı bir biçimde değerlendirilmesi gereken, bu açıkları kapatmak için baş vurulan politikalar. Söz gelimi, ihracatı geliştirmek için sosyalist ülkeler ve Orta Doğu ülkeleriyle yapılan anlaşmalar. Bunların kuramlar düzeyinde getirilen düzenlemelerde desteklenmesi.

Doğal ki bu politika, farklılık karşısında ayrılan ilişkileri gizleyemiyor. Bir başka deyişle, verilen ödünlere bulunan kılıflar ne denli «az daha» ustaca olsa, gerçekler sirtıyor. Yine bu temelde, değişmeyen bağışlılık ilişkisinin ve bunun ülke içindeki yansımaları, sınıfsal yapıyı gözardı edemiyor. ■

Bedrettin Cömert'in Anısına

YARIM SONELER XV

daha dün capcanlı konuşuyordu kürsüde
bir dergide çiçeğini açıyordu inançları,
birden yıkılıyor bu beden, billur birikimli bent
önce kan karışacak toprağa sonra delik deşik bir
ceset.

İşte armağanı duymanın, düşünmenin, yaratmanın...
korkulu, kara bir parmak dokunan tetiğe,
ölümsüzleşense bedrettin cömert !

Özgen SECKİN

Bedrettin Cömert Fotoğraf Yarışması Sonuçlandı

«Hacettepe Üniversitesi Beytepe çalışanları Biriktirme ve Yardımlaşma Sandığı» nun, 11 Temmuz 1978 günü faşistlerce katedilen değerli bilim adamı, Sanat Tarih Bölümü öğretim üyesi ve Sandık eski başkanı Doç. Dr. Bedrettin Cömert'in anısına düzenlediği «Doç. Dr. Bedrettin Cömert Sanat Ödülü-Fotoğraf Yarışması» sonuçlanmış, Sanat Ödülü'nü Serpil Altın almıştır.

İlk kez bu yıl, «Üretimde İnsan» konusunda düzenlenen yarışmanın jürii: Hamza İnanç (BYYO, ögr. üyesi), Kaya Özsegin (eleştirmen), Prof. Dr. Hüsnü Arıcı (HU, ögr. üyesi), Doç. Dr. Günel Renda (HU, ögr. üyesi), İrfan Demirkol (sanatçı), Ömer L. Elitan (DEVSANDER ve Fehmi Tabak (Sandık Başkanı)' ta oluşturulmuştur.

Jürinin, 7 Temmuz 1979 günü yaptığı toplantıda aldığı kararla ödülerin dağıtım aşamada biçimde belirlenmiştir: sanat ödülü: Serpil Altın başarı ödülleri,

1. Mehmet Demirkol
2. Ali Ay
3. Mehmet Demirkol
4. Hüsnü Gürsel
5. Cemal Sobutay

Önümüzdeki yıllarda da değişik sanat dallarında ve konularda düzenlenecek olan «Doç. Dr. Bedrettin Cömert Sanat Ödülü-Fotoğraf Yarışması» sonuçlarına göre, sanat ödüllü'ne 6.000 TL, başarı ödüllü'ne ise 2.000 TL ödenecektir. Yarışmaya katılan ve başarılı görülen fotoğraflar, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsü'nde sergilenmiştir. Mehmet Demirkol'un 1. Başarı ödülü alan çalışması

Enver Gökçe'yi ziyaret

Numune Hastanesinden çıkartılıp, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastahanesine yatırılan Enver GÖKÇE'nin sağlık durumu düzelmektedir. Halkçıları Kültür Sekreteri Nart BOZKURT, Genel Yönetim Kurulu üyesi Ergin ATA SÜ ve Halkçı üyeleri kendilerini ziyaret ederek, daha sağlıklı bir yaşam dileğinde bulundular.

BENİM BABAM

Her sabah babamla birlikte uyanırım
Babam kurulu saata benzer
Çünkü bir fabrikada işçi
Sabah gider
Akşam döner

Benim babam patronunu hiç sevmez
Ama işini çok sever
Benim sabahları
Sıcacık ekmeği
Kara zeytini
Ve beyaz peyniri sevdiğim kadar.

Özgür COŞKUN

ENVER GÖKÇE İYİLEŞİYOR

Bir süredir Ankara Numune Hastanesi'nde tedavi gören Enver Gökçe, Temmuz ayı başında Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi'ne alınmış, bir haftalık başarılı bir tedavi sonucu uzunca bir süredir sol bacağından çekmekte olduğu ağrılar giderilmiştir. E. Gökçe'ye göre, ağrıların uzunca bir süredir giderilememesinin nedeni, yanlış teşhis sonucu uygulanan tedavidir.

Enver Gökçe, yitirilen sağ bacağına hücre ve bağış yapmanın sonucu, sol bacağından «Burger» hastalığına yakalanmış, geçirdiği çeşitli ameliyatlara ve tedavilere rağmen hastalığın ilerlemesi durdurulamamıştır.

Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi, 1. Hariciye bölümünde hastayı yatırmakla olan ozanın sağlık durumu Temmuz ayı başından bu güne doğru seyretnmekte, Gökçe'nin ay sonuna doğru taburcu edilmesi beklenmektedir.

Enver Gökçe, taburcu olduktan sonra daha önce kalmakta olduğu Ankara, Küçük Esat'taki «Huzur Evi» ne dönerek sanat çalışmalarını sürdürüleceğini söylemiştir. Enver Gökçe, yeni şiirlerinin yanı sıra Pablo Neruda'nın henüz Türkçe'de yayımlanmamış şiirlerinin çevirileri üzerinde de çalışmaktadır.

TIYATRO (III)

Bu kez tiyatro ile eğitimin niteliklerinden hareketle kitede eğitimin yapılabilirliği için tiyatrodan yararlanmada eğitime değeriyle ilgili sorgulayalım.

Geçen yazılarımızda tiyatroyun amaç, araç olması, tarihsel niteliklerinden ve maddesi diyalektikliği öğretisi içinde «fenomenin gerçek bilgisinin elde edilebilmesi için, bu fenomenin, başlı olduğu bütün içinde ve öteki fenomenlerle kurmuş olduğu ilişkilerde incelenmesi gerektiğini ileri sürer. Bu her araştırma alanı için doğrudur.» (1) savında kaynaklanma, tiyatroyun hayat pratiğindeki somut yerini belirleme çalışmalarını sürdürülmüştür.

«Halkın dramını, tarihsel ve toplumsal yönlere vurupunu duymayan ve ister kahkaha ile ister gözyaşlarıyla olsun, onun ruhunun ve potansiyelinin gerçek rengini yakalayamayan tiyatroyun kendine tiyatroyu adını vermeye hakkı yoktur, o bir eğitimi yer ya da «zaman öldürmek» denen o korkunç şeyin yapıldığı bir yer olmaktan başka bir şey değildir.» (2) sözleri ile tanımlanan ödeki devrimci tavır benimseyerek tiyatroyun bir tanınan aktarıyor, böylelikle,

Tüm kültürel olgulara, eylemlere, başka bir deyişle; doğru ve on az noksanlı düşünülmesi becerisinden oluştu; toplumun kiplerine, her şeyi tarihi devrim ve bilimsel verilerle aktarmaya çalışmak diye saptayabiliriz. Bu aşamada savımızın içeriğinde yine, tüm bilimsel eylemlerin başını sürdüremediği aşama sonuçlarının doğru değerlendirilmesi koşulu vardır.

Bu yapıdan giderek: «Bir kurumun, bir öğretimin veya bir önderin öncülüğünde, yetişkinin sistemli bir şekilde öğrenmesi için sahip olduğu fırsatları kullanma süreci; günlük hayata yetişkinin davranışlarını değiştiren yarıntarlar, Halk Eğitimi alanının mesleki incelenmesi. Hür bir toplumda gerçek yetişkin hayatında olan ve gerekse kurullarımızda olsun, zayıfca (kolcuğu) teyrik eden bir eğitim çeşitlidir.» (3) tanımını görüyoruz, eğitim.

Özünde yeterlik ve geçerliliği uyarlama (uygulama) değil) açısından tartışılır olan bu kuramsal tanım içinde Halk Eğitimi; eğitim yöntemi türlerinden biri olup kitlesinin yetişkinler kesimine öncelik ve ağırlık taşıyan yaygın eğitim yöntemidir, diye de tanımlanabilir ki bir adı da yetişkin eğitimidir.

Özellikle de geri bırakılmışlığın özgün nedenlerinden birini; yurttaşların toplum sayısının yarısından çoğunun, hala eğitiminde görüldüğümüz yurdumuzda ise, daha bir öncelik ve geçerliliği anlam kazanıyor, eğitim.

Eğitim sürecinin kavramı içinde, kişi varlığının oluşumunda gelişim ve gelişim sürecidir, diye yapıyoruz, tanım.

Doğal olarak, eğitimin boyutu bir tanımına da kişilerin toplumsal varlığının ekonomik-toplumsal (sosyal) varoluşu bilincine varmada en uygun araçlardan biri olduğunu yadnamamak ön koşulu ile çözümlenebilir.

Anca, eğitimin niteliğini, toplumun çağcı gereksinimleri içinde tanımlayıp, kimi zaman süresini ve sürecinin kapsamını da nedenleri ile özetlemek gerek-

li oluyor. Örneğin, «Bundaki varsayımına göre eğitim hayattır; sadece bilinmeyen gelecekteki bir yaşayışa hazırık değildir. Böylece öğrenme sürecini gerçek çağına özgün sayan statik eğitim kavramları terk edilmektedir.» (4) ki eğitimin kapsamını daha bir geniş biçimde görüyoruz. Bu kapsamın nedenini ve uygulamada yöntem çeşitliliğinin kökenini, toplum biliminin; her olguyu ulusal özellikler içinde değerlendirme, irdeleme, benimsetme aracı olmadık yanışlığandan anırdırılmışlığında görüyoruz. Cumhuriyetin kabulünden ve de hatta öncesinden bu yana çeşitli eğitim sistemlerinin ülkemizdeki egemenliğinin nedeni bir an anımsamakta yarar vardır, ayrıncı be-firlikten sonra: Bir biçim araştırmasını zorladığımızda, toplumsal, geleneksel verilerinin eylemsel bağlarının değerlendirilmesinin sorunlarını daha kolay uygulamaları anlaşılabilirliğinin aracı olabileceğini görürüz. Ancak bu değerlendirilmede ölçü ve bilimsellikten amacımız, burjuva idealizminden kaynaklanan kültürel verilerinin saptırıcılığı değildir. Başka bir deyişle de egemen sınıfların eğitim anlayışının eğitimde özgünlüğünün devam ettirilmesi amacı değildir, olmalıdır, geleneksel veriler. Bilimsel olmakta amacımız işçi sınıfının biliminin olduğu açıktır.

Buraya değin eğitime ilişkin varsayım ve yargılara eğitim biliminin tümeleyici bir takım verileri, toplumla eylemsel bağlarının varoluşundan söz ettik.

Gördük ki, eğitim kişinin varoluşundan fizik olarak yitkilimine dek bir süreçtir. Ve de süreç olması eğitime aracı olan ve onu tümeleyen bir çok verilerin de kişiliğe adna, buyruğuna vermeyi zorunlu kılar. Bu zorunluluk beraberinde eğitimin nitelik — nicelik eylemsel bağına, toplumun asal niteliklerinden çıkış yapmaya ve eğitime aracı ya da (bilimlerin birbirlerini tümedikleri) yargısından çıkışta) tümeleyici verilerin ne kadar olabileceği sonusuna vardırıyord.

Bu soruya en doğru yanıtardan biri de kuşkusuz, sanat oluyor. Bir araçla da: Zanaatın varlığını sürdürdüğü hatta zorunlu olduğu toplumumuzda sanatın neden gerekli olduğu kanımızca tartışılmaz. Çünkü, emeğin dayak sanat nitelik—nicelik bağlamı içinde çalışmada yerini ve gerekliliğini de getirmiştir. Ama geri bırakılmışlık ilişkilerde egemenlerin sanatın bu yönüne değil, emeğin salt zanaat içinde değerlendirilmesinin, sınıfların çıkarı adına, pekiştirmişlerdir.

Bu ayrıntıdan sonra, sanat türleri içinde eğitimi tümeleyen sanat kuşkusuz tiyatrodur. Yargımız açıkla getirilebilir için ve hele kitlelerin eğitiminde tiyatroyun zorunluluğunu göstermede ulusal yapımıza ve toplumsal gelişimimize koşulu sanat türlerinin sınıflar kökenlerinin irdelemesinde yarar vardır.

Geleneksel sanat türlerimiz içinde tiyatro sanatının yeri, tüm diğer sanat dallarından daha geniş alan ve kapsamdır.

Tiyatronun günümüzde bilim olduğu ya da güzel sanat örneklerinden biri olduğu ikilemi yargıdan önce, tiyatroyun varlığı, ülkemizde, köy seyirlik oyunlarının, tarihi maddesizliği açısından bakılarak irdelemesi sonucu daha bir önceden etkinliğini ve süratliliğini gösterir. «Ama tiyatroyun kökenleri tarihinin bu çevresine ve onun dışına ve kültürel sorunların belirtirler arasında, her çağda, tiyatro eleştirmeleznin, yarımlarının, isteklerinin de tarihtir girer. Her çağda, kültürel uhusların tarih yönünden en önemli dönemlerinde tiyatro ile din ortaklığı, tiyatro ile devlet, tiyatro ile sanayi, tiyatro ile politika, tiyatro ile ekonomi, tiyatro ile halk eğitimi arasındaki bağların incelenmesi de girer.» (5)

Tiyatro sanatı günümüzde artık Tiyatro Bilimi olarak benimsenmiş ve kesintisiz doğrulanmıştır. «Tiyatro Bilimi, bir hayat bilimidir. Onun, tarih bakımından araştırma alanı, geniş bir yerdire ama, yalnızca bu yerdire bitirir tükenmez, çünkü o, kaynağına, hep akarak, gelişerek değişen hayat olayından alır ve gene de durmadan akan tiyatroyu eserinin hayatına yarar. Bunun için işte tiyatroyu bilimi, özü de araştırma; bu da hep aynı kalemle yazılır, ana biçimlerini ve kurullarını sormak yeterlidir.»

Tiyatro sanatının özü, yani «tiyatroyu» olayının insan varlığının ülkesinde, ne demek olduğu sorusu, burada, ayrı ayrı tiyatro, trajedi ve komedi, din, töre, duygu, müzik ve dans alanlarının özü ve ana biçim sorunları gibi, tartışma konusudur.» (6)

Böylesi bir sav, tüm olgularında etkin çıkış noktaları ve örneklemelerinin incelenmesinin, tarihi gelişiminin zorunlu belirlemesini de içerir.

Ülkemizde tiyatroyun varlığını böyle bir açı ve içerikten görebildiğimizde, mimus türlerinden bu yana Anadolu Kültürü içinde tüm uygarlıkların sahibi sınıflarda tiyatro vardır, etkin bir sanattır. Özellikle tarih dönem içinde kimi zamanlarda dinsel içerikten görebildiğimizde, mimus türlerinden bu yana Anadolu Kültürü içinde tüm uygarlıkların sahibi sınıflarda tiyatro vardır, etkin bir sanattır. Özellikle tarih dönem içinde kimi zamanlarda dinsel içerikten görebildiğimizde, mimus türlerinden bu yana Anadolu Kültürü içinde tüm uygarlıkların sahibi sınıflarda tiyatro vardır, etkin bir sanattır.

NAZIM HİKMET

KIZ ÇOCUĞU

Kapıları çalan benim
kapıları birer birer,
Gözünüze görünemem
göze görünmez ölüer.

Hiroşima'da öleli
oluyor bir on yıl kadar.
Yedi yaşında bir kızım,
büyümez ölü çocuklar.

Saçların tutuştu önce
gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim,
külüm havaya savruldu.

Benim sizden kendim için
hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
kâat gibi yanan çocuk.

Çalışıyorum kapınızı
teyze, amca, bir kız ver.
Çocuklar öldürülmesin
şeker de yiyebilsinler.

(Yeni Şiirleri)

ların sürdürülmesi amacı ile, hatta tanrıların tapınmada sanatın kendi özünden saptırılarak, biçim öğretilmesi de olmuştur.

Ülkemizde tiyatroyun varlığının tarihine özetçe değindikten sonra: Çağımız koşullayan düşünceler tiyatroyu dinsel öden; yavan ve uyutucu, uyuturuculuğunun bilincine vararak soyutlamaya amaçlamıştır. «Sonunda da tiyatro biliminin ödevi, gene aynı biçimde, başka başka çağlarda ve başka başka uluslarda başarı tarihi ile etki tarihine bağlı olan tiyatroyun hayat görevini araştırmıştır. Çünkü tiyatro, yalnızca politik, dinsel, ekonomik yönden hayatın çeşitli etki atmosferlerinin konusu değil, aynı zamanda, strası gelince, bunları hep birlikte hareket ettiren faktördür de.» (7) Bilginin hayata geçişi ya da hayatın tiyatrodaki yansıması. Başka bir deyişle de yüklediğimiz ya da amaçladığımız anlama göre, hayatı yansıtmak veya hayata geçmek, kullanış biçimimize göre ortaya çıkacak yargı doğrular, pratikte savımız...

Ama yerine getirdiği inançlar, kişiyi ve oluşturduğu toplum sınıfını ya egemen olemaya ya da tüm değişikliklerde ödilgen olmaya yöneltmiştir. Egemen sınıfların caydırıcı, boşaltıcı, duyusca, ya da duyulaştırıcı üslubuna bağlılığına süresince, tiyatrodan giderek tüm sanat olguları için ve üst yapı ürünleri olması niteliğinde irdelediklerimizde savımız, niçinler ve nedenlerin yanı sıra değerlendirilmelidir.

Günümüzde tiyatro biliminin araştırma yeri ve ürünleri ülkemizde, bugün yer yer bilinen, tiyatro biçimimiz (burjuva öğretisince) likel biçimimiz ama toplumsal etkinliği egemen olan bir çok türlerinin varlığını kanıtlamıştır. Örneğin, köy seyirlik oyunları, halkoyunlarının kökeni (öz ve biçim açısından tarihi gelişime içinde yapılmak koşulu ile) halk müziği ve bu gibi... Başka bir deyişle, halk sanatının egemen sınıfların sanat öğretisini anımsayalım) örnekleri bilimsel anlamda tiyatro sanatının da kökenini oluşturmuş öğeleri kapsar.

Ülkemizde böylesi kaynak—köken tiyatro ürünlerinin varlığını inceleme konusu yapmadan önce, bu ürünlerin çıkış nedenini tiyatroyun tarihi gelişiminde dil ve tavır anlayışını, «Sanat kolları arasında halk çoğunluğuna en yakın olanlardan biri tiyatrodur; beki de en yakındır. Tiyatro, her şeyden önce içinde bulunduğu toplumun tavırını yansıtmaya bir anlatım aracıdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, dil ve hareketi birleştirir sanatçı tiyatroyu. Başka deyişle, insanların yaşayışlarında dil eji hareket nasıl birbirine sıkı sıkıya bağlansa, tiyatro, özünü toplumsal yaşamdan çıkartmak zorundadır. Böylece, davranışlardaki toplumsal tavırın kesin bir biçimde var edilebilmesi için...» (8) tiyatroyun toplumdaki sınıfların tavırını saptanmasında araç olarak eğitimle iç içeliği vardır, doğal olarak.

Tiyatro sanatına bu anlayışın egemen oluşundan hareketle kültürel eğitimdeki yerine en doğru biçimde yaklaşmış oluyoruz. Çünkü hem eğitim hem tiyatroyu dili kullanır.

Halkoyunlarımızın doğru değerlendirilmesi, kültür sorununun sınıfsal bir çözümü ile mümkündür.

Toplumun kültür mirasını renk, müzik, tiyatro, ritim, şiir ve el sanatları gibi öğelerinin belirgin özelliklerini ve tarihini (sınıf mücadelesinin) her aşamasında bir sonraki toplama geçişi zorunlu kılan sınıflararası çelişkileri de içeren halkoyunlarımızın ne olduğu, ne için kullanıldığı, bu alanda uğraş verenlere pek bilinmemektedir. Gerici ve yoz akımların baskın alındığı bu kültürel değerlerimizi öğrenmek ve göstermek; bu güne kadar bu alanda yapılan tek şey olmuştur. Bir de çok denemek kadar az ve bilimsellikten yoksun olan araştırmalar da vardır ki; bunda da amaç burjuvazinin «Ulusal Kültür» demagojisine hizmet olmuştur. Bunun sonucunda halkoyunlarımız nesnel gerçeklikten uzak, geçmişe sıkı sıkıya bağlı, milli oyunlar olarak yaygınlaştırılmıştır. Her toplumsal dönemde toplanda var olan sınıflar arasındaki çelişkilere ve egemenliğin aldığı biçime göre amacı değişen kültürün bir ögesi olan halkoyunlarımız bugün özünde burjuva ideolojisine hizmet eden doğalcılık ve biçimsellik akımları halinde yaygınlaştırılarak üretmelerine yabancılaştırılmıştır. Öyle ki, bugün ulusal kültür sloganına yaygınlaştırılması çabaları ile bu iki akımlı halkoyunlarımızı getirdiği şey şu olmuştur: Birinci aşamada yaygınlaştırma (cabası ile birlikte, halk kültürünün doğal olan yanı olduğu gibi korunmaya çalışılarak, öze biçim arasındaki çelişme yitirilmiş doğalcılığa düşmüştür. Daha sonraki aşamada bunu koruyan yapılmamalar dışında halkoyunlarımızı bir eğlence aracı olarak görmekten kaynaklanan düşünce ile biçimselliğe düşmüştür.

Öze biçim arasında bir birlik yaratılmazsa (yani sanatsal gelişmenin diyalektikliği göz ardı edilirse) bu eğilimler metafizik düşüncenin sanat alanına yansımından başka bir şey olmaz.

Toplumsal çelişkilerin artarak devam ettiği bir süreç yaşamaktayız. Böyle süreçler hayatın her alanında karmaşanın hakim olduğu süreçlerdir. Ve özellikle ülkemizde, faşist güçlerin emekçi halk güçlerini karşı açtığı savaş bu karmaşayı daha da derinleştirmektedir. İşte böyle bir süreçte her alanda olduğu

Toplumun kendi öz verilerinin günümüze değin, zaman zaman emekçi sınıflar aleyhine kullanılmasına karşın, eğitim ve öğretimde araç—gereç yönünden, aracı olarak yararlanıldığı kuşku götürmez.

O halde gerek kitle eğitiminin ve gerekse tiyatro biliminin çıkış noktası toplumun öz verileri, devinen kültürü, ekonomik—toplumsal süreci, görelilik, plastik yapıların amaçta, topluma (ya da tikel anlamda kişiye) bir şeyler verebilmek, daha ileri bir aşamaya varmasında araç olarak kullanıldıklarına açıklik getirdikten sonra; kitleleşme eğitimi (kurumsallaşmış eğitim de dahil) tiyatroya, bir birinden soyutlanamayan, eşyimsel bir bağ içinde biri birini tümleyen ikidirler...

Bu anlamda her iki olgunun emekçi kitle yararına nasıl gerçekleştirileceği üstüne, tiyatro ile yaklaşımla söz etmeye çalışacağız. ■

KAYNAKÇALAR :

1. HILAV Selahattin, *Diyalektik düşüncenin tarihi*, Sosyal yayınlar, İstanbul, 1966, S. 160
2. LORCA Federico Garcia (Çev. Ali Püsküllüoğlu —Salme Göksu) «Tiyatronun Sorumluluğu» *Türk Dil Dergisi* Tiyatro Özel Sayısı, 178, Mayıs, 1966 Ankara, S. 801
3. BERGEVIN Paul—MORRIS Dwight—SMITH M. Robert (Çev. Müslim Pekgöz) *Halk Eğitimi Motoları*, Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayınları, 1969, Ankara, S. 10
4. LINDEMAN C. Eduard (Çev. Celal Sentürk) *Halk Eğitiminin Anlamı*, Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayınları, 1969, Ankara, S. 10
5. KINDERMANN Helne—DIETRICH Margrete (Çev. Melahat Örgü) *Konferanslar*, Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Tiyatro Kürsüsü Yayınları 169, 1965, Ankara, S. 21
6. a. g. e. S. 16/17
7. a. g. e. S. 21
8. NUTKU Özdemir, «Tiyatroda Dil ve Tavrı Sorunu» *Türk Dil Dergisi* 272, Mayıs 1974, Ankara, S. 666

gibi; kültür alanında da alabildiğine karşıkkılar göze çarpar. Bir yandan bilimsellikten uzak görüşler «bilimsellik» adına savunulurken, bir yandan da «yabancı ideoloji», «dışardan kaynaklı» safasataları ile sünen, gerici bir kültürel yapı kurulması yolunda bilim dışımanlığı yayılmak istenir. Böylesi süreçlere gelişmesini nedeni kapitalizmin çarpık ve hastalıklı işleyişidir.

Bizim ülkemiz yukarıdan aşağıya çarpık bir biçimde kapitalistleşme süreci yaşadığından, böylece de kültürel planda burjuva gerici ile, feodal gerici körikkilemektedir. Bu doğrultuda bütün kültürel değerleri kullanma hakim yapı, halkımızın yarattığı değerleri halkımıza karşı kullanıyor durumdadır. Halkımızın yığıllık, mertlik, kardeşlik gibi geçmişten bugüne taşıdığı överişi görüşlerini birer çarpık etki-lemeye aracı olarak kullanılmaktadır.

Geçmiş kültür birikiminde birçok ülkede görül-meyecek kadar zengin demokratik kültür öğelerini göz ardı etmeye çalışarak, geçmişin mistik ve yozlaşmış yanlarını göstermek ve kavratmak yolunda çaba harcamaktadırlar. Tarihi bireylere bağlayıp, bütün bir toplumsal yapıyı ve onun yayıldığı süreci kitlelerin gözünden kaçırmaya çalışarak, kitleleri gerici ve yoz-baz bir geçmişe bağlamayı ve toplumsal gelişmeyi durdurmayı sağlamak istemektedirler.

Somutla bakarsak; Yunus Emre'yi, Dadaloğlu'nu ve Emrah'ı ödüklüklerinden farklı, ya da kendi yararlanabilecekleri yanlarını göstermeye çalışılmaktadır. Oysa bir Yunus;

«Evel benim, ahir benim»

Bir Dadaloğlu :

«Ferman padişahın, dağlar bizindir»

Ve bir Emrah :

«Şeytan bunun neresinde» derlerken, yaşadıkları sürecin gerici yapılarına karşı, kınlarını ve dü-nemlerinin gerçekçi dile getirmişlerdir. Ve yine o-gönlere çıkarılan geçmişin gericiğine karşı;

«Yarın yanağınan gayri,

Her yerde,

Her yerde,

Hep beraber olmak için «savaşan Şeyh Bedrettin'in deyimlerini bu gerici yapıya nelere sahip çıktığını ve neleri distalamaya çalıştığını, yanıtını, hem de çağlar ötesinden vermektedir.

Bu verdiğimiz örneklerin de gösterdiği gibi, geçmişin kültürü de sınıf mücadelesi temelinde gelişmiş, ve bu güne kadar ulusal tüm kültür yapıları-maları içinde bizim, sınıf mücadelesi içinde yeşeren ve gelişen demokratik kültürü alır, geliştirir. İşte bizim kültüre bakış tarzımız; «Demokratizmin ve Dünya İşçi Hareketinin Enternasyonal Kültürü»nü yaratmaya hizmet edecektir. Ve bu kültürün yaratıldığı, geçmişin mistik ve gerici bir yorumundan değil, devrimci-demokrat yölelerinin geliştirilmesi ve yeni-den yorumlanması temelinde olacaktır.

Halkoyunları alanında bizim görevimiz; çürümeye yüz tutmuş bilineni tekrarlamak değil, güncel olan çelişkileri sınıfsal temelde ele alıp onu açıp yaygınlaştırmak, halkoyunlarımızda da yansıyan çelişkileri gerici ardı edip yeni biçimlere sokarak bir aldatmaca aracı haline getirip sunmak değil, geleceği elinde tutan gelişen sınıfın ideolojisi doğrultusunda yeniden üretmektir.

Bugün halkoyunlarımız da geçmişe sıkı sıkıya bağlı dinsel—öresel, renkli ve milli oyunlar olarak yaygınlaştırılmaktadır. Böylece halkoyunlarına içeriksiz boş sözcüklere ve kadercilğe müzik kılıfı geçirecek dinleyenleri toplumsal gerçeklerden uzaklaştıran bir türküçünlük, büyük bir seyirci kitleleşme toplayarak onların toplumsal çelişkilerinden kaynaklanan tepkilerinin boşaltımını sağlayan futbol takımlarının, ve de günümüzden çağlara önce yaşamış insanların kültürel değerlerini sergilemekten başka bir işe yarayan müze vitrinlerinin işlevleri yüklenmek istenmektedir. Burjuva kültürü, bilimciler bunu bilinci olarak yapmaktadır. Burjuvazi halk kültürünü çarpıp onu üretmelerine karşı kullanmaktadır.

Söyleki; emperyalizmin kültür politikası doğru-l-tusunda sınıflarüstü «Ulusal Kültür» inancı yayılmaktadı. Bunu yaparken de, emperyalizmin uluslararası planda kullandığı uyutma araçlarını yanısıra, halkın ürettiği değerleri çarpık biçimlerde yorumlayıp, bu değerlerin taşıdığı demokratik özü ortadan kaldırıyor, bu biçimsel düzenlemelere gidilmekte ya da halk değerlerini salt eğlendirici şeylermiş gibi işlemektedir.

Bunun yanısıra emperyalizmin ülkelerdeki sömür-tüsünü daha kolay devam ettirebilmek doğrultusunda halkları birbirine düşürme politikası gütmekte, yarı-sömürge, yeni sömürge ülkelerde etnik farklılıklar-dan oluşan ayrışıkları ve «vatanın bölünmezliği», «bö-lücülük» türünden demagojilere başvurarak söveniz-mi körikkilemektedir. Bunu yaparken de o ülkelerde bulunan ulus özellikleri gösteren anıtlara karşı asimilasyon politikalarını güder. Ve onların öz-dile-ri ile konuşmalarını, örf adet ve geleneklerini sür-dürmelerini yasaklayarak onların yarattığı kültürel değerlerin tümünü farklılaştırarak (ezen ulus duru-munda bulunan) kendi ulusunun değerleri imiş gibi sergiler.

Toplumdaki sosyo—ekonomik yapı nedeniyle ezen ulusun kültürü daha demokratik bir muhtevadadır. Bu nedenle de ezilen ulusun yaratmış olan kültü-rel değerler kitleleri daha fazla etkiler. İşte bu etkile-yicilikten dolayıdır ki; o ülkelerin hakim sınıfları ezilen ulusların kültürü göstereni sanki kendi ulus-larının değerleri imiş gibi kullanabilmek için ezilen ulusun kültürünü ve onun demokratik içeriğini de-ğıştirir. Kültürel değişim sürecinin hızlanması, elbet tek uluslararası ilişkiler düzeyinde ulusların kültü-lerinin içiçe geçmesine neden olacaktır. Hele hele aynı ekonomik, sosyal etkiler altındaki iki ulusun et-kilenme süreci tüm diğer uluslarla girilen etkilenme süreçlerinden daha hızlı olacaktır. Ama bu, ezilen ulusun kültürel değerlerinin gaspedilmesi biçiminde değil, karşılıklı olarak iki ulusun eşit şartlar altında kültür değişimi durumunda olacaktır. Kullanılan kültürel değerlerin kaynakları ve çıkışının sosyo-ekonomik koşulları ortaya sermek durumundadır. Ayrıca bunun da ötesinde gerek ezilen ulusun, gerekse ezen ulusun emekçi yaygınlarını sınıfsal plandaki yaratılma-nın korunması ve onun sınıfın karşı kavranmasının sağlanması devrimci-demokratik kültür bilimcilerin gö-revi durumundadır.

Bundan başka emperyalizmin kültür politikasının bir devamı olarak ekonomik ve sosyal planda bir tüketim toplumu yaratılarak meta fetişizmi körikkilemek ve sistemin kendisinin neden olduğu insanın kendisine yabancılaşmasını derinleştirmek ve politikleşme sü-recini ortadan kaldırmak ve emekçi sınıfların salt ekonomik mücadelenin içinde hapsedilmesi sağlanma-ya çalışılmaktadır.

Öyleki; gerek televizyon, radyo ve gerekse diğer yayın organları tarafından dolayı ya da dolaysız biçimde tüketimin arttırılması yolunda tanıtma ve reklam programları ile yavaş bir kültürün yaratılmasına çalışılmaktadır. Biz buna deyim yerindeyse «reklam kültürü» diyeceğiz.

Çok sevilen bir halkoyununu, bir müzik parçasını yada yöreyi reklama spot (görüntü) olarak yerleştir-mekte, bu sayede de insanların bu kültürel değerlerin etkileyciliği yardımıyla reklama yapılan mallara şartlanmaları sağlanmakta, böylece de o yöreyi, müzik parçasını ya da halkoyununu izleyen insan, ister istemez o meta ya da mallar topluluğunu düşünmek-tedir. Bu bir yandan burjuvazinin temel amacı olan kârın arttırmasına hizmet ederken, diğer yandan da insanların bilinçlerinin işe yararamaz, boş şeylerle dol-durulmasını ve onlarla kısıtlanmasını sağlar.

İşte bütün bunlar burjuvazinin o sınıflar üstü kültür politikasının birer parçası durumundadır. «Sınıflar dışı bir ulusal kültür inancı yaymakta büyük çıkar olan burjuvazinin tutumuna karşıyız. Demokratizmin ve Dünya İşçi Hareketinin Enternasyonal Kültürü sloganına, her ulusal kültüründen yalnızca ve kesin olarak burjuva kültürüne, her ulusun burjuva nü-fiyetçiliğine karşı olduğumuz için sarılıyoruz.» (Lenin, Ulusların Kendi Kaderlerini Tayin Hakkı)

Ve işte biz, tam bu noktada, önde enternasyonal biçimde ulusal olan devrimci—demokratik kültürü savunuyoruz. Bunu yaparken de evrensel çelişkinin (emek-sermaye) ulusal planda biçimlenişinde ifadesini bulan yapıyı değerlendirir ve oradan hareketle de kültürümüzün ulusal ve enternasyonal plandaki yansımalarını sapırtır.

Devrimci—demokratik kültür yapılanması içinde halkoyunlarının nasıl bir yeri olduğu ve nasıl değerlendirilmesi gerektiği; bu anlamda «HALKOYUNLARIN DOĞRU DEĞERLENDİRİLMESİ, KÜLTÜR SORUNUNUN SINIFSA BİR ÇÖZÜMÜ İLE MÜMKÜNDÜR.» belirlemesi ile anlatılabilir kapsamdayı. ■

Sosyalist Gerçekçilikle İlgili Dört Soruya Dört Yanıt

Çeviri: Salde Deuş
SPUTNIK, Sayı 7, Temmuz, 1979, Sayfa 99-104.
(«TVORČESTVO» dergisinin yazılarından
derlenmiştir.)

BİRİNCİ SORU : SOSYALİST GERÇEKÇİLİK NEDİR, ÖZÜ NEDİR?

Sosyalist gerçekçilik, Sovyet sanat ve edebiyatının temel sanat yöntemidir ve Sovyet plastik sanatlar ustalarının büyük çoğunluğu bu yöntemin taraftarlarıdır. Sosyalist gerçekçiliğin özü, gerçeği ve onun devrimi gelişmesini doğru, tarihî açık bir şekilde göstermektir. Ve bu yöntemin salt Sovyetlere özgü olduğunu sayanlar, yanlışlardır. Bu yöntem dünya sanat gelişmesinin doğal bir aşamasıdır ve temsilcileri Avrupa, Asya ve Amerika'nın bir çok ülkesinde vardır.

Ahdından da anlaşıldığı gibi, sosyalist gerçekçilik ilk önce gerçekliğin geleneklerini miras edinip onları geliştirmektedir. Ancak sosyalist gerçekçilik, dünya sanatının diğer eğilimlerinin başarılarını hiç bir zaman reddetmedi ve hiç bir zaman onları saymamaktan geçilmedi. Eğer şartlı olma, sembolik anlam ve belagatın diğer «dokunaklı» araçları, insanın his ve duygularının doğru aksettirmesine hizmet etmekteyse, sosyalist gerçekçilik onlara karşı çıkmamaktadır.

Örnekle olarak, yapıtları sadece ülkemizde değil, birçok yabancı müzede sergilenmiş olan üç tanınmış Sovyet klasik ressamı, Petr Konçakovski, Aleksandr Deyneko ve Martiros Saryan'ın çalışmalarını hiç bir zaman reddetmedi ve hiç bir zaman onları saymamaktan geçilmedi. Eğer şartlı olma, sembolik anlam ve belagatın diğer «dokunaklı» araçları, insanın his ve duygularının doğru aksettirmesine hizmet etmekteyse, sosyalist gerçekçilik onlara karşı çıkmamaktadır.

Sosyalist ressamları, sanat kendisini kendisiyle sınırlanamazdır, diye sanmaktadır. Ressamlık, grafik, heykeltıraşlık dünyayı ve insanı göstermek için vardır, ressamlık, grafik ve heykeltıraşlık gibi sanatların gösterişini yapmak için değil.

İKİNCİ SORU. SOSYALİST GERÇEKÇİLİK RESSAM İÇİN HERHANGİ BİR KISITLAMA, SINIR LANDIRMA GETİRMEKTE MİDİR?

Renauar ve Mone'ye, empresyonizm çerçevelerini sınırlandırıp nasıl çalışabildiklerini sorsalar, onlar herhalde şu yanıt verirdi: «Biz gönüllü ve kendi isteğimizle empresyonizmin taraftarları olduk ve tabii ki, onun kısıtlamalarını hissetmiyoruz, hissedemeyiz. Bizim için bu kısıtlamalar tamamiyle yoktur.»

Aynı şekilde Sovyet ressamları sosyalist gerçekçiliğin gönüllü taraftarlarıdır. Bundan dolayı Sovyet ressamları eserlerini sanatın bu yolunda serbestçe yaratmaktadır. Bununla beraber, Sovyet estetiği, sosyalist gerçekçiliğin sınırlarını oldukça açıkça belirtmektedir. Sınırlar artık terimin kendisiyle tanımlanmış-yasamanın gerektirdiği olmayan her şey sosyalist gerçekçiliğin dışına çıkmaktadır. Fakat kendi sınırları içerisinde sosyalist gerçekçilik oldukça genişdir. O, yapıcı şahsiyetlerin, stillerin, janrların, ulusal özelliklerinin ve sanat tarzlarının çeşitliliğini öngörmektedir.

Tabii ki, sosyalist gerçekçilik, sanatın ana hatlarını ve özelliklerini tanımlayan kendine özgü yaşamı kavrama ve aksettirme ilkelere sahiptir. Bunun için sosyalist gerçekçilik toplumun demoralize eden, karamsarlık ve yılmayı, sadizmi, pornografik idealle eden, çeşitli şekillerde savaşın propagandasını yapan sanatı, sanatın çökmesini belirten her şeyi reddeder.

ÜÇÜNCÜ SORU. SOSYALİST GERÇEKÇİLİĞİN, RESSAMIN DAHA ÖNCEKİ EĞİLİMLERİNE GÖRE RESSAMLAR ÜZERİNDE İYİ BİR ETKİSİ VAR MI?

Sosyalist gerçekçilik ressamı, bugünkü hayatın kendine özgü ve önemli taraflarını ve özelliklerini idrak etmeğe, kendi zamanının gerçek kahramanlarını tanımağe, yeni insanı yetiştirmeğe, hayat hakkında daha üstün ve asil ilkelere bakımdan görüş yürütmeğe, insanlığın ideallerini gerçekleştirme yolunda engel olan köhürlüklerle savaşmaya yardım etmektedir.

Sosyalist gerçekçilik sanatın gelişmesinde yeni bir devir açmıştır. Fakat bu demek değildir ki, sosyalist gerçekçilik sanatın ait olan her yapıtı, böylece otomatik olarak geçmişte veya bugünlere diğer eğilimler de yapılmış herhangi bir eserden daha üstün-

KEMAL SEVİNÇ ÇOCUK DERKEN YAZIN

ÖNCE BİRKAÇ...

Haksız savaylarla hakları kırdırıyor, ekmeğe ve rilmiyor çocuklara, ana, süt yapacak besini atamıyor; boş memeyi çekistiyor bebe; küçükler ölüme selam selama...

Dünyanın bir yerlerinde bazılarının düşlerine zaman zaman değişik şeyler giriyor, düşlerindeki insanlığı lanıyorlar ve gelsin «..... yıl» ları.

Şarkıcı yeni bir plak hazırlığına giriyor artık, güncellik ya, milyonları satıyor, para akıyor, su sanki... Ama bebemin ağzı boş memede yine.

İş böyle dönüyor diye ilgisiz mi kalacağız biz, boş mu oturacağız? Kesinlikle hayır. Dökmeye ortaya herşeyi, açıklamak, açıklamak ki yeniyse, iyiyse gidilsin.

Bu genel bakışı şimdilik bir yana bırakalım, ilerde irdelemek dileğiyle.

SENARYONUN ANA ÇİZGİLERİ

Konumuz yazın, yazında çocuk... Ülkemizde çocuğu ele alan ve çocuğun anlayabileceği nitelikteki eserler giderek çoğaldı, yoğunlaştı son yıllarda. Bu, kaçınılmaz olarak bazı tartışmaları da yanına getirdi. Ama yine de yazının (edebiyatın) genel sorunları karşısında yüzer görünümdedir bunlar.

Oysaki 1979'un «Çocuk Yılı» ilan edilmesi genel sorunların arkaya itilip, «çocuk yazını» konusuna öncelik tanınmasını sağladı ki, doğal karşılamak gerek. Bu yılın dergilerinde, çocuk, yazımızda çocuk ya da çocuk yazını gibi konuları ele almayan pek az...

Tartışmalar da kendi içindeki bazı noktaların öne sürülmesiyle boyutlarını belirledi ve bunlar üzerine konuşuldu. Neydi bunlar? Kalın çizgilerle :

Yeni bir çocuk yazını... Hemen karşısında da «çocuk yazını» değil de «çocuklar için yazın» deyimi. Bunların yanında, kanımca değişik bir yaklaşım sunan ama üzerinde pek durulmayan (benim gözümde kaçınıp da olabilir) bir yazın. Ali İhsan Mıhçı bu tartışmaların içerdiği sorun dışından bakmaya çalıştı ve büyüklerin çocuklara yönelik ürünlerinin «çocuklar için yazın» adı altında toplanarak, asıl «çocuk yazını» olarak görülmesi gereken ürünlerin, çocukların kendi yaratımları olduğunu söyledi.

İkinci bir konu: Çocuk yazını hangi işlevi görecekti ya da başka bir deyişle çocuklara ne gibi ürünler götürülmeliydi? Kimisi, çocuklara belli bakış aç-

dır. Başka eşit koşullar altında sorunların ve toplumsal gelişmenin kurallarının anlamasını bakımından daha üstün olabilir. Fakat sanat ruha ve gücü bakımından eser her zaman daha üstün olmayabilir. Başka sözlerle, sosyalist gerçekçilik sanata zengin olanaklar tanımaktadır, fakat bu olanakları aynı ressam nasıl kullanabilir, bu yaratıcının kabiliyetine ve ustalığına bağlıdır.

İşte bundan dolayı, Sovyet ressamların bazı alelade yapıtlarını eleştirerek, onları sosyalist gerçekçilik metoduna kusurları olarak göstermeye çalışan eleştiriciler yanılmaktadır, ve belki de bu yanlışlığı bile bile yapmaktadır.

DÖRDÜNCÜ SORU. SOSYALİST GERÇEKÇİLİK İLE MODERNİZM ARASINDA BAĞ VAR MIDIR ?

Batıda, modernizm ve sosyalist gerçekçiliğin kapitalizmi kabul etmeme ilkesinde birleşebileceği düşüncesi sık sık tekrarlanmaktadır. Fakat, modernistlerce kapitalizmin kabul edilmemesi, solcu-anarşist isyancılık gerçek devrimcilikten ne kadar farklıysa, o kadarla antihümanist ortamın gerçekçi bir şekilde gösterilmesinden farklıdır.

Modernizm sanat üsluplarının kullanımının ölmüşlüğü ana sonucu vardır. Bu çeşit yapıtlar geniş kitle tarafından anlaşılabilir ve halka hitap etmek isteyen ressam dilsiz durumuna düşmektedir. Bundan başka, uygun olmayan üslupları fikirleri de zarara uğratmaktadır. Yanlış üslup, iyi niyetli tahrif etmekte ve doğrudan ayrılmayı pekiştirerek yapıtları bazen ressamın da istemediği vurgular getirmektedir.

Doğrudan nefret etme duygusu modernistlerde manya haline gelmiştir. Teorisin modernistlerden biri, «Gördüğüne inanmak gerekmez», demektir. Sosyalist gerçekçilik, tam tersine, «gördüğüne inanmaya», yani çevremizdeki dünyanın gerçeklerine inanmaya ve bu gerçekliği, «demokratizm» pozisyonlarından yansıtmaya çalışmaktadır.

ları sunup, onları yönlendiren ürünlerin sakmalarını sıralarken, kimisi de, «çocuk temiz bir kâğıt gibidir, ne yazarsan onu okursun» diyerek yönlendirmenin gerekliliğini belirtiyordu.

«DÖRT MEVSİM TÜRKÜLERİ»

Dört Mevsim Türküleri (1) Özgen Seçkin'in ikinci kitabı. İlk kitabından (2) sonra bu kitabıyla çocuğun dünyasına eğiliyor. Sınıfdışları olan bu çocukları yoksulları, Çocuklarını yaşayamadan ürettim işçileri içine girmiştir çoğu. Ama yine de yaşama bağlarıdır, umutlarıdır, dirençleridir.

22 şiiirden oluşan kitap, iki bölüme, Kış Türküleri ve İlkyaz Türküleri. Birkaçı dışında, tek şiiir ayrı başlıklara bölünmesi şeklinde bir izlenim uyandıran bu kitap için konuşmak erken kanımca. Çünkü arkası gelecek şiiirler bunlar. O zaman daha sağlıklı bir değerlendirmeyle ele alınabilir. Şimdilik genel yapıyla ilgili bir-iki noktaya değinmek isterim sadece. İkinci yazın şiiirinde de parçalar alacağım yazı içinde.

Aynı yazın zamanlarda yazılmış olabilir şiiirler. Ama yukarıda da belirttiğim gibi bitimsiz bir yapısı var. Bence öznelğin gücü de burada zaten Özgen Seçkin'in. Anlık duygulanımlar, coşmalar ya da patlamaların şiiiri değil. Billiği bir yazın, bakış, bu bilinci bakış ya da yazın şiiirseliği katılabilir, emistirebilir...

Özgen Seçkin birtakım soyut imgeleri alıp, onlar peşinde koşurmuş okuru. Somutu veriyor, yalnız cıplak bir anlatımla. Denilebilir ki, kendi içlerinde karmaşık bir yapı taşıyan olguları (örneğin, Yaşamın Gerçek Yüzü Ürkütmemeli Biz), kendine özgü bir soyutlama yöntemiyle ele alıyor, görünün yüzünü şiiirleştiriyor. Çocukların da okuyacağı bir kitap olduğu düşünülürse olumlu bir tutum bu. Yazın anlatım kimilerince kolay ve hatta basit görünebilir. Bu kavramın çeşitli yönlerden anlaşılması ortaya koymak olası. Ama ben iki üç yıl süreli olarak didişim sonunda ortaya hiç birşey çıkaramayan bir kişi olarak söyleyeyim ki, kolay gibi görünün, şiiirseliği dışlayan bu yazın anlatımın güçlüğü elinize kâğıt kalemi aldığınızda daha bir ortaya çıkıyor.

Bir de yine kimilerince sakıncalı görülen bazı sözcükler (örneğin, «faşist» gibi) şiiirine koymuş ozan. Bu tutum eğer şiiir içinde sağlam bir şekilde yerine oturtulmazsa bana da yanlış geliyor. Böyle olunca yazın dili ile örneğin bir bildiri dili arasında ayrılmıyor. Ama Özgen Seçkin sözcüğü ya da kavramı açıp, somutlaştırdıktan sonra kullanıyor (Adamin Öyküsü şiiiri). Bu, hem amaçlanana ulaşılması sağlıyor, hem de andığımız sakıncayı ortadan kaldırıyor.

Sonuç olarak birinci kitabı göre (yineleyeyim, ayrıca başka bir yazıda da değineceğim), bazı şiiirleri (iki) daha olumlu ürünlerin toplandığı, okurtarca da gelişen bir ozanlık çizgisinin saptanabildiği bir kitap Dört Mevsim Türküleri.

AD MI, İÇERİK Mİ?

Bir ara saptanmış gibi yerleşmişti bir düşünce bana. «Köylüye şiiir okutabileceğim için neler yapmalı?» Üniversite öğrencilerinin bile yazınsal ürünleri yüz vermediği günümüzde, mirazi gelebilir bu düşünce.

Şunun için söylüyorum, bir yazınsal yapı (özellikle de şiiir) he diyende ele alınıp okunamaz, anlaşılır. Ya da başka deyişle yazınsal yapıta ulaşılabilir için belli şeyleri kazanmış olması gerekiyor kişinin. Diyelim ki şiiir içinde «met—hak deyiş yüzüldük» dizesi geçiyor. Şiiirde sadece bir dizedir bu. Ama öylesi yüklü bir dize ki, şiiir yapıtı çözümlenmek için bundan yola çıkmamız gerekiyor. O zaman, bir Nesimi, bir Hallacı Mansur olayını, bir felsefeyi bilmek gerekiyor mu, şiiire girebilmek için?

Gelmek istediğim nokta şurası. İkinci yazın var. Ya okurun düzeyinde ama ona birşey vermeden yazarsanız ya da biraz uğraştırırsınız fakat ilerü götürürsünüz onu. Böylece bana göre şiiir vermek gibi bir tavır kalkar ortadan. «Köylü için yazın», «işçi için yazın», «memur için yazın» anlamsızlıkları da silinir.

Ama çocuğa gelince işler başkalaşır. Kuşkusuz herkes aynı şeyi aynı göze göremez, değişik yerlerden yakalar, değişik anlamlar verir. Bu, çeşitli etkenlere göre belirlenen bir şey. Fakat genelde, çocuk ile yetişkinin algılamasını, doğayı, insanı tanımasını değişik düzeylerde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çocuk herşeyi başlangıcında daha, bir zamanın sürecinin ilk adımlarında. Yeni tanıyor; düşünmenin, anlaşmanın aracı olan dili henüz yoksa. Bu aşamada sözü tanımış iki yazınımıza bırakacağız.

Yazar Kemal, Erdal Özü'nün sorularını yanıtlarken şöyle diyor: «... Ama bunu derken, çocukların doğa ve insan deneylerinin ötekî insanlardan da olduğunu da gözden ırak tutmuyoruz. Şiiirle düşünürüm ben: Çocuklar için ayrı ağaç, ayrı deniz, ayrı gökyüzü yapmamız doğur. Her aynı ağaç, aynı deniz, aynı gökyüzü. Çocuklar bunlardan kendilerini ayrı anlamlar çıkarıyorlar. Ona bakarsan, herkesin ağacı, denizi, gökyüzü başkadır.» (3)

Sinematek Yöneticisi Aydın Ener'le Sinema üzerine bir konuşma

CELİL DENKTAŞ

Ankara Sinematek'inin toy bir ödasında, film kutuları arasında konuştu Aydın Ener'le. Odukları güç çalışma şartları altında gerçekleştiriliyor gösteriler. Aydın Ener'in elinde pek fazla olanak olmamasına rağmen, birçok ülkenin henüz Türkiye'de duyulmamış sinema ürünlerini toplamış, heyecanlı, Acaba bunları gösterebileceğimiz olanağı bulabilecek mi? Ancak konuşmamız sinema üzerine olacağından, Sinematek özel üzerinde pek durmuyoruz.

Konuşmamız, sinemanın işlevi üzerine geliyordu, Türkiye'deki film yapımına değin geliyordu. Ben, sorularım önceden veriyordum Aydın Ener'e. Yeri geldikçe de konuşmanın daha da açıklık kazanması için küçük sorularla konuşmamızı bölüyoruz.

Benim verdiğim sorular doğru-tusunda konuşmamız kısaca şu yönde geliyordu: sinemanın işlevi, sinemayı diğer sanat dallarından ayıran özellikleri, sosyalist ülkelerde üretilen sinema ürünleriyle, batı sinemasının farklılıkları, Türk sinemasının bugünkü düzeyi, yerli filmlerin toplumsal sorunlara yaklaşımı ve son olarak, Türkiye'de sinemanın görevleri ve devlet desteği.

Aydın Ener, kendisine yaşamı ödediği bir alan üzerine verilen konuşma fırsatını büyük bir heyecanla değerlendirdi: «... Önce sinemanın kapsamı üzerinde durulmalı istersen. Ama kısaca. Sinema, öylesine bir sanat dah ki, kendinden önce gelişmiş tüm sanat dallarını içeriyor. Bir film mü oluşturmak, yazandan anlamak, fotoğraftan anlamak, resimden anlamak vb. daha birçok yetenekleri bir araya getirir. Yani senaryo yazmak, bunu görüntüye aktarmak, oynamak, görüntüyü saptamak-fotoğraflamak, kurgulamak ayrı ayrı süreçleri ve dolayısıyla ayrı ayrı zmanlıkları gerektiriyor... Bunlardan bir aksada mı film mutlaka bir yapılabildiği de seviriciyi beraberinde götürüyor. Bir şey daha; sinema çağının teknolojisini de olduğu gibi yaratılan bir sanat dah aynı zamanda, Bilimin tüm olanakları doğrudan film yapımına yansıyor... Doğal ki, bu biraz da yapımının yapısıyla ilgili... Malum, kimisi bu işi ticaret olarak dıye yapmaktadı.

Sinema, yukarıdaki açıklamaların ışığında, kolektif bir sanat... Birçok kişinin teyriyle yoğunlaşmış bir hamur; topki bir inşaat. Ama farklı şuki, bınan mimarı, mühendisi de çök... Yeterli sayıya diyetim, sinema üretilmesi sürecine, emek katkısının çokluğuna ora-

nında soyut yaratana da çok Gerçekte bu, olması gereken ve bazı ülkelerde uygulanan bir yöntem. Sinema, bir yöneticinin, bir senaristin ürünü olmakta kalmıyor, yapımda çalışan tüm sanatçıların, hatıta izleyicilerin ürünü oluyor. İşte kolektif olma özelliği bu. radan geliyor sinema ürünü. nün... Daha sonra buna yine değiniriz... Şu karşılaştırma sorununa gelelim...

Bence diğer alanlarda olduğu gibi sinemada da, kapitalist pazarlar için üretilen filmlerle, sosyalist ülkelerdeki sinemayı karşılaştırmak yanlış olur. Çünkü, topki ekonomide olduğu gibi, birinin değerinin devamıdır... Sosyalist ülkelerde, ki sanat, her alanda, kapitalizmin, burjuva anlayışının de nemlerini içinde taşır. Gerçi bu, daha geniş bir sorun... Ya, ni kültür bir sorun... Bir üstyayının, kendinden önceki ilişkileri, kendi yapısını yerleştirene değin yaşatması, kapsaması.

Elbette ki, sosyalist ülkelerden çıkan sanat ürünleri kendi alanlarının en mükemmel örnekleri olmayacaklardır. Hatta birçok estetik yönden kapitalist ülkelerde üretilen ürünlere zayıf olabılırlar. Fakat içerik olarak, insan ilişkilerine eğilim yönünden üstün olmalıdırlar... Bence sinema alanında oluyordur da. Çünkü her zaman seviriciden gelen bir denetim söz konusudur. Yayıncı, kendi akline estiği gibi film yapıyor, zaten yapmaz da çünkü o da o toplumun bir parçasıdır...

Batı sineması, tümüyle sisteminin mantığını yansıtır... Seviriciyi tüketime zorlar, bıreyiciliği kökükler, kahramanlar ortaya atar ve en önemlisi «kadercidir... Ben, arada ki kişisel bazı çıkışların olduğunu yadsımıyorum. Zaman zaman oldukça iyi içerikli filmler yapılmıyor değil. Hatta, daha iyi olanaklarla yapıldığından sosyalist ülkelerde bile büyük ilgi toptuyor... Ama ticari amaçlara kurban olduktan sonra neye yarar... Demek istediğim bu değerli ürünlerin tümüyle, yapımının istediği biçimde bize ulaşmaması. Bunu yalnızca Türkiye için söylemiyorum... Birçok uyarı batı ülkesi, bazı filmlerin işlerine gelmeyen böümlerini tespit atabiliyorlar. Sanatçı, ürününe önem değil... Sanatçı da, sanat da bir meta... bir araç. Kâr kaynağı.

Polonya sinemasını biraz açarsam belki demek istediklerim daha iyi anlaşılacaktır. Polonya'da, kültür bakanlığına bağlı bir sinema dairesi var; siyasi niteliği olan fakat aynı zamanda da sinema üze-

rine ihtisası olan kişilerden oluşu... bir komite tarafından yürütülüyor bu dairenin çalışmaları. Polonya bir «Halk Cumhuriyeti»... tabii burada bunun siyasi anlamını tartışacak değiliz... amacım bunun sanat alanına yansıtılmasına nasıl olduğunu açmak. Siyaseti komiteye, her Polonya vatandaşı senaryo sunabilir. Devlet, film yapmak isteyen her vatandaşına sinemanın gerektirdiği tüm olanakları sağlamak durumunda. Vatandaş, bir bakıma düşünsel lütime teşvik ediliyor... Bundan daha önemlisi, bunu daha önce vurgulamam gerekirdi, seviricinin eğitimi: Polonya'da, sinemaya giden herkes—tabii, istekli olmayanlar dışında—en az bir yönetmen kadar sinema tarihinden haberdardır... Sinemanın hangi aşamalarda geçtiçe karşısında oynamakta olan filme kadar ulaştığını bilir. Doğal ki, nasi, bir seviriciye ulaştığını farkında olan yapımının işi oldukça zor... Sonunda koyayca «çiftirilmek, tüm olanaklarını yönetmek de var. İşte bu koşullarda, yapımı ne kadar isterse istesin «kötü» film yapamaz... zaten filmin yapımına katkısı olan diğer kişilerin de varlığı buna engeldir... Katdi ki sinema seviricisi, bilincile «kötü» üretimi en büyük engel, oluşturur.

Polonya'da 400'e yakın «sinema kulübü» vardır. İşyerlerinde, fabrikalarda, okullarda, hastanelerde ve akla gelebilecek her kalabak merkezde, ya da birkaç merkezin yararlanabileceği bir yerede mutlaka bir sinema kulübü bulunur. Hani kulüp deyince bizdeki gibi «seçkin bir zümrenin gidebildiği yerler akla gelmez... Her isteyen ücretsiz üyesidir bu kulüplerin. Bunların sait sinema alanıyla sınırlı kalmadıkları da vurgulamak gerek... Yani öncetikle eğitim. Böylelikle sanatçı-izleyici farklığı ortadan kaldırılıyor. Strasında herkes sanatçı, sanatçı bir izleyici... Bence, bu bana çok doğal ge-

Aydın Ener, yaşamının büyük bir bölümünü sinemaya vermiş bir kişi. 1928 doğumlu. Norveç'te yapmaktaki olduğu «etnografya» öğrenimini özel nedenlerden dolayı yarım bırakarak zorunda kalmış. Türkiye'ye döndükten sonra, uzunca bir süredir teorisyle ilgilendiği, uğraştığı sinemaya pratikte de uğraşmak olanağı buluyor. O gün bu gündür de tüm yaşantısını sinema dödürüyor.

Aydın Ener, bir sinema sanatçısı, bir aktör, bir yönetmen ya da bir elektör değil. Aydın Ener, sinemaya inanmış, onun en geniş halk yığınlarına ulaşması gerektiğini savunan ve bunu çalışmasıyla da yaşama geçiren bir kişi. Bugüne değin gerçekleştirdiği gösterileri hiçbir karşılık beklemeden, yalnızca inandığı için yapıtı ve bundan böyle de aynı amaç için, sinemanın en geniş izleyici kitlelerine ulaşması için çalışıyor. Evet, yorulmak, yok!

iyor... Sanat üretmek belirli kişilerle sınırlı bir olay değil. Sanat insana özgü bir olay... Yalnızca şu veya bu kişiyeye özgü değil. İzleyici, yalnızca eleştiren veya beğenen kişi değil fakat müdahale eden, denetleyen, sanatın üretmesini katılan bir kişidir de.

Polonya konusunda bir ilginç gerçek de şu: Devlet her yıl, batıda beğenilen filmlerden aşağı yukarı (kesin bir sayı vermem yanlıtıcı olabılır) 200 filmi ithal eder. Bu filmler tüm vatandaşların görebileceği bir biçimde, yani aşağı yukarı her merkezde gösterilir. Bundan amaç, seviricisine kendi ürünleriyle, batıda üretilen sinemayı karşılaştırmaya olanak vermektedir... Bu da bir «çiftir eğitim tabii.

Türk sinemasına gelince... Bence hiçbir düzeyi tutturamamıştır Türk sineması, tutturacağı da yoktur. Bilmem ne dergisi tutuyor, kaşına gözüne bakarak «stars» seçiyor, adam geniş bir yayın propagandasıyla, pahalı filmlerle ki, sa zanneda meşhur ediyor... Ondan sonra aksın paraları! Zaten maddi yaşamın sıkıntıları içinde kıvrnan sevirici, yakışıklı «iyi» adama, zengin hayıreve, genç ve güzel, tabii birden birer açılan kızı sarımaya hazır. Hele bu kız birazcık da soyunursa... Ya da delikanlı, ağzından küfür eksik olmayan, kabadayı biriyse... Bir bakarsanız meşhur bir aktör sinemadan vazgeçmemektedir ama sahneye çıkıp tarki söylemeden de yapmaz... Bu gene iyi, yani belki yalnızca bir daldan çıkmamak «sanatçıya» doyuruyoruz diyebiliriz... Ama ya reklamlarda görünmek... Herhalde bu un da sanatsal bir amaç olamaz.

Neyse, günün birinde bir bakarsınız ünlü oyuncu bilmem kim, yönetmen olmayan karar vermiş... Hani bırakın seviriciyi, film yapanlar için eğitim yoksun. Zaten onlara göre bana hiç gerek yok çünkü Türk filmi seviricisinin çok büyük bir bölümü zaten

okuma yazma bile bilmez. Geri kalanın da aşağı yukarı tümü, ancak ilkokul eğitiminin geçmiştir. Sevirici için önemli olan, hayalinde canlan. dırıldığı isteklerini «ki, bu istekler de onun kafasında ya rıtılır» beyaz perdeye görmek, bir saat veya biraz daha uzun gerçe» dünyadan kopmak, tatmin olmaktır. Yeri yapımı bunu çok iyi bilir... kullandır.

«Son zamanlarda yapılan filmleri aynı kefeye koyamazız kuşkusuz. Ama bunları da, yandaki kefeye koyabiliriz. Şöyle açıklayayım: Topki edebiyat alanında olduğu gibi, uyanık film yapıcısı kefitim merkezlerindeki ayrı ayrı eğitimleri, ayrı ayrı değerlendirir. Yani deyimim tam anlamıyla «sol gösterip sag vurur...» daha doğrusu, para vurur. Kentlerde yaşayanların beyaz perdeye kuralı yaşamı, üretim güçmelerini belki belirli bir toplumsal yaklaşımı da beyaz perdemize getirdi. Fakat bence bunlar da, yine değişimle olan politik ortama paralel, ticari pay kopardıma, sürekli bir pazar yaratma amacına yönelik.

Yapımcıların elinde kaliteli filmler üretmek için her türlü olanak var. Zaten ekis olan dışardan getirilecek parasal birikime de sahiptir. Ama niye birtirürlü kaliteli Türk filmi üretilmez? Sanırım bu sorunun yanıtı yukarıda yeterince açıktır.

Kültür Bakanlığımızın son zamanlardaki çabaları çok olumlu. Fakat doğal olarak sınırlı. Birçok yerde olduğu gibi, devletin bu alana da el atmaya şartı... Yapacağı zor bir iş değil zaten. Kısa beğeseller, eğitim filmleri başlangıç için en doğru olan. Önce sevirici, olayın en olduğunu anlamak... sinema neye yarar bunu öğrenmeli. Özet kuralları bu iş için yeterlidir...

Buna böyle bir olanağı tanıdığı için Halkevi gazetesine teşekkür ederim.»

HALKEVLERİ Genel Merkezi Tarafından Yayınlanmıştır

SAHİBİ: HALKEVLERİ adına Ahmet YILDIZ

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Özkan YILDIRIM

FİYATI: 500 Krş.

YAZIŞMA ADRESİ: İnkilap Mah. Fırat Sokak No: 4 (Ankara Valiliği arkası) Ulus-ANK.

Tel: 24 37 11-10 60 79

BASILDIĞI YER: HALKEVLERİ Basımevi/Tel: 17 65 53